

Lokalni ornitološki atlas Drave (Maribor - Ptuj) 1989 - 1992 (začasno poročilo)

The Ornithological Atlas of the Drava River (Maribor - Ptuj) 1989 - 1992 (preliminary report)

Franc BRAČKO

Kmalu zatem, ko je leta 1989 stekel popis za Ornitološki atlas Ljubljanskega barja (SOVINČ et al. 1993), smo se v Štajerski sekciji DOPPS odločili izvesti podoben projekt na Dravi med Mariborom in Ptujem.

V štiriletnem obdobju (1989 - 1992) je bilo obdelanih vseh 76 kvadrantov 1 x 1 km, evidentiranih je bilo 164 vrst ptic, od tega 90 gnezdičk. Popis zajema kvantitativne podatke o gnezdičkah in o njihovi prostorski razširjenosti. Za nekatere vrste so zbrani tudi fenološki podatki prek celega leta. Opravljenih je bilo 138 terenskih dni.

Lokalni ornitološki atlas Drave (LOA) je bil v Štajerski sekciji zastavljen kot širša akcija vseh članov. Žal je pri delu sodelovalo samo pet članov DOPPS: F. Bračko, M. Vogrin, F. Janžekovič, M. Vamberger in M. Godec. V posebnih obrazcih zbrani podatki so bili obdelani "peš", torej brez pomoči računalnika, kar je v praksi posebej zamudno in naporno delo.

Vsak kvadrant je bil raziskan v celoti (trije terenski dnevi na kvadrant); terensko delo temelji na natančnem evidentiranju gnezdečih parov oz. teritorialnih lastnosti. Mnogokrat je bilo možno kvadrante obdelati kar z linijskim prečanjem. Natančnost popisa pri LOA Drava je odvisna od zahtevnosti kvadranta, težavnostne stopnje odkrivnosti vrst, časa popisa in subjektivnega faktorja. Ocenjujem, da napake v metodi popisa niso take, da bi bistveno vplivale na uporabnost rezultatov. Delo na terenu je bilo izvedeno predvsem v jutranjih urah. Običajno smo z delom nadaljevali še v dopoldanske ure. Za ugotavljanje prisotnosti vrst, ki so aktivne ponoči, smo opravili, za vsak kvadrant, dodatni nočni obisk. Prisotnost nočno aktivnih vrst smo ugotavljali tudi s pomočjo predvajanja magnetofonskih posnetkov njihovega oglašanja in ugotavljanje odziva. Kodifikacija stopnje gnezditvene zanesljivosti je povzeta po EURINGU (GEISTER 1980). Lokalni ornitološki atlas je zajel predvsem površine

dravske loke pa tudi polja, naselja, loge ipd. nad ježo Drave.

Seveda ima LOA Drave zlasti naravovarstven pomen. Pridobljene avifaunistične rezultate lahko primerjamo z bogatimi kvalitativnimi zgodovinskimi ornitološkimi podatki, ki obstajajo za območje Drave iz začetka tega stoletja (REISER 1925). Od takrat do danes je iz tega prostora izginilo že nekaj vrst. Neustavljivo uničevanje habitatov na Dravi (gospodarstvo, kmetijstvo, rekreacija ipd.) bo prav gotovo, pripomoglo k nadaljnemu zmanjševanju pestrosti avifavne. Zato sta spremljanje in kontinuiteta proučevanja ptic na Dravi toliko bolj pomembna.

Legenda h kartam razširjenosti:

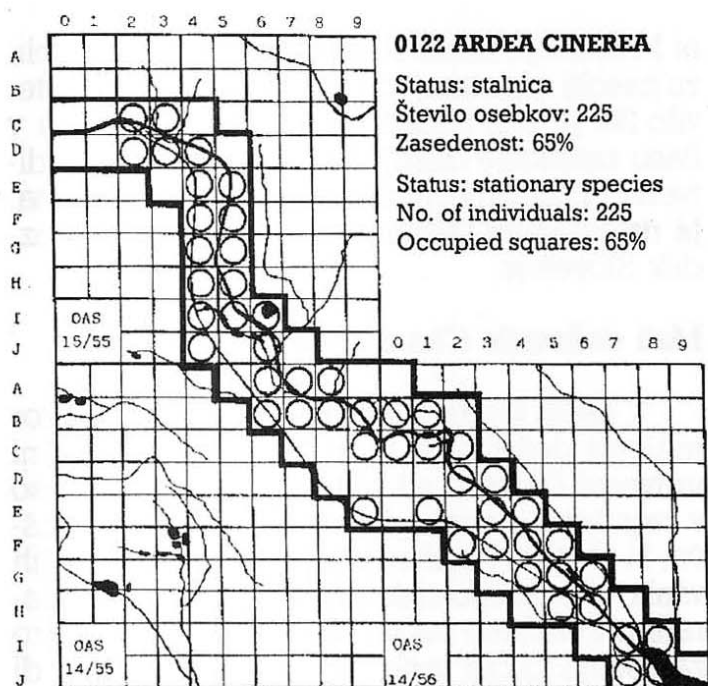
- gnezditev (najdeno gnezdo, starši prinašajo hrano, speljani mladiči, uporabljeno gnezdo)
- možna gnezditev (vrsta je bila opazovana v primernem gnezditvenem habitatu, vendar gnezditev ni potrjena)
- poletni gost, zimski gost (vrsta ne gnezdi, temveč letuje ali prezimuje - preletnik (vrsta je bila opazovana samo v preletnem obdobju))

Legend to the distribution charts:

- breeding (discovered nest, adults carrying food, fledged young, used nest)
- probable breeding (species observed in suitable nesting habitat, but breeding not confirmed)
- summer visitor, winter visitor (species not breeding but summering or wintering - passage migrant (species observed only in migration period))

Siva čaplja *Ardea cinerea*

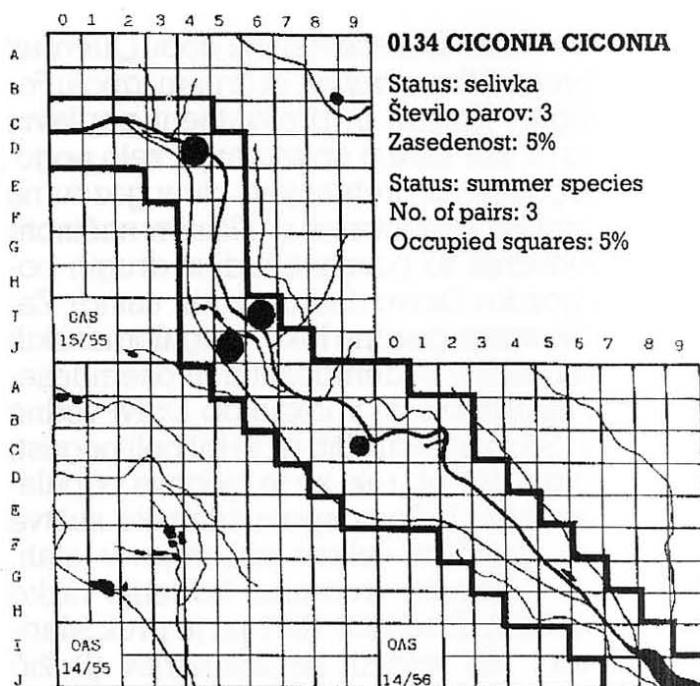
Srečamo jo povsod ob Dravi skozi vse leto; pogosto obiskuje tudi polja, kjer lovi male sesalce. Najbližji gnezditveni koloniji sta v letu 1992 v Dornavi šteli 40 parov, v Bišu pa 85 parov. Neposredno ob Dravi pa ne gnezdi. Siva čaplja se uspešno prilagaja spremembam v okolju, ki jih povzroča človek. Prehrambene

razmere na številnih ribnikih v okolici botrujejo ugodnemu staležu opazovane populacije sirove čaplje na Dravi med Mariborom in Ptujem. Na ptujski akumulaciji zaradi pomanjkanja primernih lovnih mest ni nikoli številčna, mnogokrat je celo ni opaziti. Že REISER (1925) navaja, da posamezni osebkovi ob Dravi pogosto preživijo za ribami, in ne izključuje možnosti obstoja gnezditvene kolonije v dravski poplavni loki med Mariborom in Ptujem. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilke Slovenije.

Bela štorcklja *Ciconia ciconia*

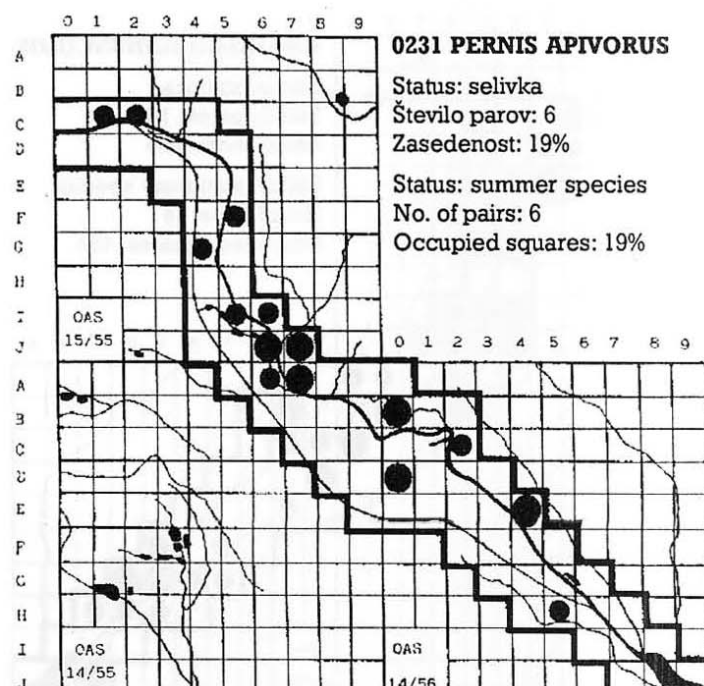
Bela štorcklja gnezdi na drogu električne napeljave v Sp. Dupleku in v Miklavžu. Leta 1989 je gnezdila tudi v Zrkovcih, toda čez dve leti je par gnezdo zapustil. Tradicionalno zasedeno gnezdo na dimniku župnišča v Dvorjanah je bilo leta 1984 že prazno in ga danes ni več. Prvi samci gnezda zasedejo že sredi marca, družine štorckelj pa nas zapustijo ponavadi v začetku avgusta. In še zanimivost. Leta 1990 je v Sp. Dupleku gnezdila samica z obročkom LJUBLJANA 3020, ki je bila 11.07.1985 v kraju Ješenca obročkana v gnezdu kot mladič. Naslednje leto je v istem gnezdu bila opažena samica brez obročka. Posamezne osebkove v okolici Maribora občasno videvamo tudi pozimi: 28.01.1992 pri Framu (BRAČKO 1992b) in naslednjo zimo med 14. in 17.1. na ribniku Komarnik in na Teznu v Mariboru (BRAČKO 1993; SOVINČ 1994). Bela štorcklja se prehranjuje na travnikih, poljih in ob potokih. V Dupleku obiskuje plitvine gramoznice, v Miklavžu skupino manjših ribnikov na studenčnici, občasno pa tudi strugo Drave.

Ogroža jo izsuševanje vlažnih travnikov (so že izginili!), spreminjanje travniških površin v njive in pretirana uporaba pesticidov. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilke Slovenije.

Sršenar *Pernis apivorus*

Naseljuje mirne predele dravske loke, kjer si na vejah listavcev zgradi z zelenimi vejicami "zamaskirano" in od debla odmaknjeno gnezdo. Najraje na velikem drevesu z vodoravno iztegnjenimi vejami. Leta 1984 v Zrkovcih odkrito gnezdo z dvema mladičema je bilo na belem topolu *Populus alba* (BRAČKO 1984).

Gnezda so bila znešena tudi na dobu *Quercus rubor*, brestu *Ulmus minor*, in črnem topolu *Populus niger*. Košeni in presvetljeni poplavni gozd mu je, kot kažejo opazovanja, zelo pogodu: mnogokrat se prehranjuje kar v gozdu na tleh. Podobna opazovanja s takšnim načinom prehranjevanja so poznana tudi iz drugih poplavnih gozdov Drave (Štumberger, ustno). Zaradi izsekavanja gozdne loke, megalomanskih agromelioracij v sedemdesetih in osemdesetih letih ter nemira, je v lokah ob Dravi vedno redkejši. Še v začetku 80ih let je bil bolj pogost; s sečnjo gozdov ob reki se je njegova populacija zmanjšala. V času spomladanske selitve je možno opazovati selitev sršenarjev v jatah, posebno v slabem vremenu, ko letijo nizko (BRAČKO 1992a). Dne 19.5.1991 pa je prek Maribora letelo 167 selečih se sršenarjev (Božič 1992). Kot selivec gnezdi zelo kasno, mladiči se speljejo šele sredi ali ob koncu avgusta in se v zraku značilno mijavkajoče oglašajo. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilok Slovenije.

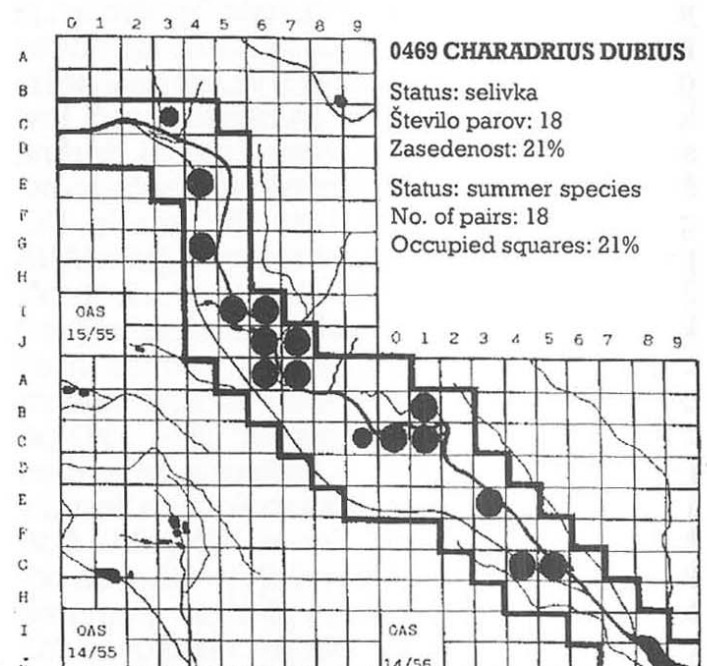
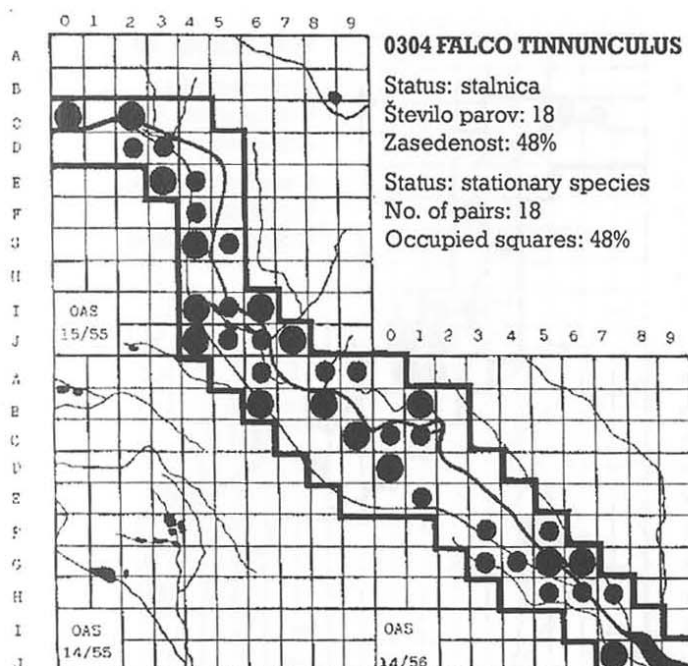
Navadna postovka *Falco tinnunculus*

Je najpogostejša ujeda na tem delu Drave. Živi blizu vasi, na robu naselij, srečamo jo v mestu pa tudi na robu loke, kjer so polja in travniki njeno prehransko zaledje. Ugotovljena je gnezditelj v zapuščenih gnezdih srak, sivih vran in šoje. Gnezdi tudi v različnih odprtinah ali linah visokih stavb (stari mariborski zapor, žitni silosi v Melju) in na krušljivi ste-

ni Meljskega hriba. Redno prezimuje zlasti blizu naselij, prezimujoča populacija dosega število 20. Je ena izmed redkih ujed, ki je bila v času raziskave dokaj številčna, njena gnezditvena in prezimovalna populacija pa stabilna. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilok Slovenije.

Mali deževnik *Charadrius dubius*

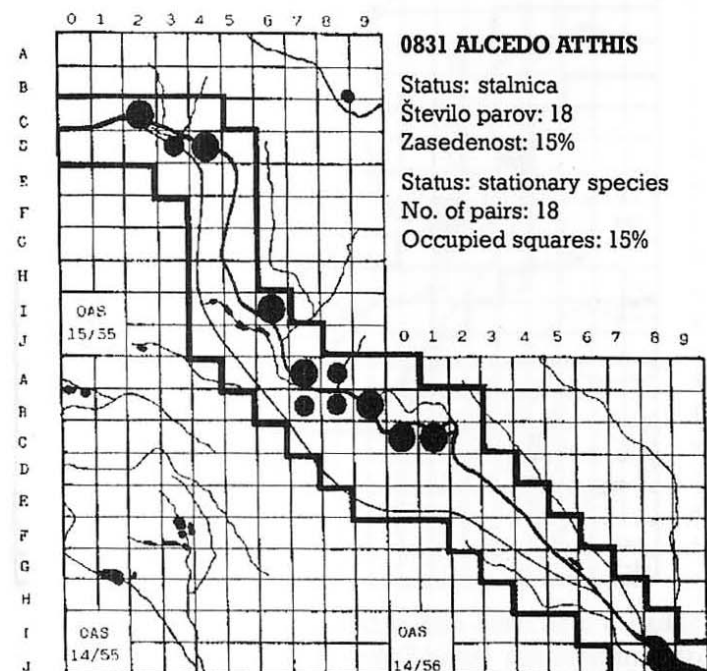
V naših krajih je prvotni življenjski prostor malega deževnika prodišče. Kljub popolni uravnavi Drave med Mariborom in Ptujem so v regulaciji ponekod nastala manjša prodišča, ki jih reka prestavlja sem ter tja. Večino jih vsako leto uničijo z izkoriščanjem gramoza. Zaradi ohromljene rečne dinamike se tudi hitro zaraščajo. Sicer mali deževnik naseljuje tudi nove sekundarne habitate, zlasti gramoznice (Zg. Duplek, Dogoše, Hajdoše) in večje deponije gramoza. V zadnjem času smo odkrili gnezdenje na poljih s sladkorno peso, naprimer 20.5.1989 v Hajdošah. Vse kaže, da bodo tovrstni habitati poslednje pribežališče teh zanimivih ptic rečnih prodišč. Zaradi intenzivnega obdelovanja polj tudi tukaj kot gnezdilec nima prihodnosti. REISER (1925) malega deževnika omenja kot prebivalca dravskih otokov pod Mariborom, ki jih človek redko obiskuje, na katerih pa gnezdi tudi prilivka *Burhinus oedicnemus*, ki je dandanes na slovenski Dravi ni več. V gramoznicah malega deževnika ogroža izkopavanje gramoza. Na prodiščih Drave gnezda propadejo tudi zaradi režima iz-

puščanja voda prek zapornic akumulacije Melje v Mariboru. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilk Slovenije.

Vodomec *Alcedo atthis*

Vodomca ob Dravi srečamo skoraj povsod in je z ozirom na to, da je Drava povsem spremenjena, presenetljivo pogost. Vodomcu je za gnezditve dovolj že manjša, celo delno poraščena obrežna peščena stena, ki jih najde tudi v številnih gramoznicah. V primerjavi z breguljko *Riparia riparia* je pri izbiri gnezdišča večji oportunist. Tako smo gnezdo vodomca odkrili v manjši peščeni steni sredi dravske loke v Zrkovcih (BRAČKO 1987), ki je bila od Drave od-

daljena približno 300 metrov. Vodomca ogrožajo zlasti sprotne uravnave dravskih brežin pa tudi onesnaževanje voda. Je na Rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdilk Slovenije.

LITERATURA

Božič, L. (1992): Spomladanski prelet sršenarjev *Pernis apivorus* prek Maribora. *Acrocephalus* 54(13): 144-145.

Bračko, F. (1984): Sršenar *Pernis apivorus*. *Acrocephalus* 21(5): 45.

Bračko, F. (1987): Vodomec *Alcedo atthis*. *Acrocephalus* 31-32(8): 17-18.

Bračko, F. (1992a): Sršenar *Pernis apivorus*. *Acrocephalus* 51(13): 49.

Bračko, F. (1992b): Bela štoklja *Ciconia ciconia*. *Acrocephalus* 52(13): 86.

Bračko, F. (1993): Bela štoklja *Ciconia ci-*

conia *Acrocephalus* 58-59(14): 124.

Geister, I. (1980): Slovenske ptice. Mladinska knjiga. Ljubljana.

Reiser, O. (1925): Die Vogel von Marburg an der Drau. Graz.

Sovinc, A., D. Tome, P. Trontelj (1993): Ornitološki atlas Ljubljanskega barja - poročilo o poteku popisovanja. *Acrocephalus* 60(14): 145-151.

Sovinc, A. (1994): Zimski ornitološki atlas Slovenije. Tehniška založba Slovenije. Ljubljana.

POVZETEK

V okviru Štajerske sekcije Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je leta 1989 stekel popis za Lokalni ornitološki atlas Drave na odseku med Mariborom in Ptujem. Do leta 1992 je pet popisovalcev obdelalo 76 kvadrantov 1 x 1 km. V opravljenih 138 terenskih dnevih je bilo skupno ugotovljeno 164 vrst ptic, od tega 90 gnezdilk. Vsak kvadrant je bil raziskan v celoti (trije terenski dnevi na kvadrant); terensko delo temelji na natančnem evidentiranju gnezdečih parov oz. teritorialnih lastnosti.

Pridobljeni rezultati atlasa Drave so naravovarstveno uporabni in vsaj delno primerljivi tudi z bogatimi kvalitativnimi zgodovinskimi ornitološkimi podatki iz začetka tega stoletja. So ena izmed osnov bodočega krajinskega načrtovanja, ki naj končno upošteva tudi ornitološki pomen dravske loke.

SUMMARY

In 1989, a mapping for the Local Ornithological Atlas of the Drava region between Maribor and Ptuj was carried out within the framework of the Bird Watching and Bird Study Association of Slovenia. Until 1992, 76 1 x 1 km squares were mapped by five observers. In 138 field days, 164 bird species were established, of which 90 were breeders. Each square was researched in full (three field days per square); field work was based on precise recording of breeding pairs and their territorial characteristics.

The obtained results of the Drava Atlas are of conservationist value and are at least partially comparable to the rich historical ornithological data from the beginning of this century.

Franc Bračko, Gregorčičeva 27, 62000 Maribor